

En misjonens statsmann

Om J. H. Oldham i anledning hundreårsminnet for hans fødsel

AV OLAV GUTTORM MYKLEBUST

I den kristne verdensmisjon i dette århundre har få – om noen – stått mer sentralt og spillet en mer avgjørende rolle enn *Joseph Houldsworth Oldham* (1874–1969). Hensikten med denne artikkel er ikke å gi en vurdering av hans personlighet og livsverk, men bare å peke på visse trekk som var fremherskende hos ham, og som gjorde ham til den misjonens statsmann han var.

En statsmann er som kjent mer enn en politiker. En statsmann er en mann med perspektiv over sin gjerning, en mann med visjoner, med nye, fruktbare og banebrytende tanker – og med vilje og evne til å omsette dem i liv og handling. Nettopp slik var J. H. Oldham. Visjon og handling, budskap og tjeneste, dristighet og kunnskap var hos ham én og samme sak.

I

J. H. Oldham ble født i 1874 i Bombay, India, hvor hans far gjorde tjeneste som oberstløytnant. Etter at familien var vendt tilbake til Scotland, studerte han i Edinburgh og Oxford. Han gikk aktivt inn i «frivilligbevegelsen» (for verdensmisjonen) og det kristne studentarbeid. Etter noen år som KFUM-sekretær i India gjennomførte han det teologiske studium ved New College, Edinburgh, og kom fra nå av til å gi all sin tid og kraft til misjonen. Han organiserte den epokegjørende verdenskonferanse i Edinburgh i 1910, og ble helt selvfølgelig sekretær i det fortsettelsesutvalg denne valgte, – og senere den første generalsekretær i Det internasjonale misjonsråd (1921–1938). Han engasjerte seg sterkt i afrikanske undervisnings- og oppdragelses-spørsmål (bl.a. som medlem av den britiske «Advisory Committee on Education in Tropical Africa»), og tok initiativet til opprettelsen

av «International Africa Institute» til fremme av afrikanske språk og kulturer. I sine senere år var han meget opptatt av livssyns- og samfunnsspørsmål, jfr. hans bok, med W. A. Visser 't Hooft som medforf., «The Church and its Function in Society». Av hans øvrige publikasjoner må særskilt nevnes «The World and the Gospel» (1916), «Christianity and the Race Problem» (1924) og – sammen med B. D. Gibson – «The Remaking of Man in Africa» (1931) samt serien «The Christian News Letter» (fra 1938).

Den døvhet Oldham kjempet med den lengste tid av sitt liv, og som i høy grad hemmet hans virksomhet på det «ytre» plan, hindret ham på ingen måte i å leve intenst med i utviklingen innen kirke og teologi, vitenskap og politikk. Sinnets spennvidde og vitalitet forble et særdrag hos ham til det siste. Beviset er bl.a. den artikkel han offentliggjorde i International Review of Missions i 1960 – han var da 86 år – og hvor han på en ytterst interessant og engasjerende måte stiller opp mot hverandre «misjonssituasjonen» henholdsvis i Edinburgh i 1910 og «femti år senere» (artikkelens tittel). Mens Edinburgh-konferansen énsidig beskjeftiget seg med den *geografiske* ekspansjon, må oppgaven i dag også være å sette den kristne tro i relasjon til *historisk* forandring, altså den omforming av livs- og verdensforståelsen, av samfunns- og kulturformene osv. gjennom Vestens vitenskap og teknikk som er blitt folkenes felleseie, og som bestemmer deres liv og fremtid.

Oldham så klart behovet for kunnskap og organisasjon, men den avgjørende faktor for ham var den åndelige. Gang på gang kommer han i sine bøker og artikler tilbake til dette. Vi må som kristne ha Kristi sinn, det sinn som er en frukt av hans forsoningsverk gjennom korset og den åpne grav. Det er betegnende for hans kristendomsforståelse at hans bok om verden og evangeliet slutter med disse ord av apostelen: Kristi kjærlighet tvinger oss. Han døde for alle, forat de som lever, ikke lenger skal leve for seg selv, men for ham som er død og oppstanden for dem (2.Kor.5:14f).

Det mest typiske – det helt avgjørende – trekk hos Oldham var den troens dybde og inderlighet som hans tanker var forankret i og hans handlinger bestemt av. Han var i ordets egentligste forstand en from mann. Han hadde en forståelse av det mystiske og sakramentale element i kristendommen som vi vanligvis ikke forbinder med den reformerte tradisjon han var oppvokset i, – og som vel var foranledningen til at han senere i sitt liv sluttet seg til den anglikanske kirke. Hans bok «A Devotional Diary», som kom i en rekke utgaver, sier meget om arten og kvaliteten av hans indre liv.

II

Slik Oldham så det, er kirken etter sin idé *misjon*. Kirken er satt i verden for å vitne om Guds frelsesverk i Kristus for alle mennesker, alle folkeslag. Og nettopp fordi det er dette oppdrag kirken har fått seg betrodd, må kirken som helhet være aktivt med her: «It takes the whole Church to evangelize the whole world». For Oldham var det overordentlig viktig i denne sammenheng – som forøvrig også ellers – at det kristne legfolk, kvinner og menn, ble seg sitt ansvar bevisst og fikk muligheter til å gjøre en innsats for Riket.

Som kjent skrives og tales det idag om misjonen som en oppgave som omfatter alle seks kontinenter. Men allerede i 1935, i en artikkel i *International Review of Missions* om stillingen i den kristne verdensmisjon 25 år etter Edinburgh-konferansen, skrev Oldham:

«Skillelinjen mellom kristne og ikke-kristne land er i ferd med å utviskes, og vi må mer og mer innstille oss på en situasjon hvor den ene universelle – om enn ulykkelig splittede – kristne kirke er konfrontert med en verden som, til tross for de forskjeller den representerer, står sammen i avvisningen av den kristne åpenbarings autoritet . . . Det er den samme kamp som utkjempes over hele verden. Det er tydelig at vi står ved begynnelsen av et nytt kapittel i samarbeidet i misjonen på det internasjonale plan.»

Som man vil forstå, er det utfordringen fra sekulariseringen i «kristenheten» Oldham sikter til med disse profetiske ord, – forkastelsen av den kristne livs- og verdensforståelse og viljen til å bygge på mennesket alene, å regne med de immanente realiteter i tilværelsen alene.

Med sitt enestående kjennskap til verdensmisjonen innså Oldham klart nødvendigheten av saklig og allsidig informasjon om denne virksomhet, og av vitenskapelig forskning av de spørsmål som knytter seg til den. Han var den drivende kraft bak grunnleggelsen i 1912 av *International Review of Missions*, som han redigerte med overlegen dyktighet i en årrekke. Hvordan han så på sin oppgave som redaktør av dette tidsskrift, som etter kort tid etablerte seg som det ledende tidsskrift i sitt slag i den protestantiske kristenhet, kommer klart frem i hans leder i det første nummer i den første årgang, – ord som her gjengis på det språk han selv skrev dem:

«The primary purpose of the Review is to further the serious study of the facts and problems of missionary work among non-Christian peoples, and to contribute to the building up of a science of missions. The term «science» is not used in any sense which would limit the freedom either of God or of man. The whole missionary enterprise

rests on faith in a God with whom all things are possible. But this truth does not absolve us from learning from the past and from one another. The magnitude and complexity of the problems that have to be faced compel us to take wide and comprehensive views; to learn to see each particular piece of work in relation to the whole; to study and sift the vast body of experience that has been accumulated in different mission fields, and make it available for the direction of present work; to aim at reaching large guiding principles, based on a thorough and fearless examination of the facts; and to test all methods with a view to securing the highest efficiency. The evangelization of the non-Christian world is too great an enterprise to be accomplished without sustained intellectual labour. Insight and knowledge, as well as energy and zeal, are needed for solid and enduring work. Not only an outward expansion, but an inward deepening and strengthening is necessary, if the missionary movement is to fulfil its high aims. To help in bringing this about is the chief purpose of the present Review.»

III

Oldhams arbeid med misjonsspørsmålene gjorde ham til *økumen*, – og det ikke bare slik at han kom til å se klart den dype, indre sammenheng mellom virksomheten for utbredelsen av evangeliet i hele verden og bestrebelsene på å virkeliggjøre tanken om Kristi kirke som den ene, hellige og almennelike kirke, men han ble – for å sitere en annen økumenisk lederskikkelse i vår tid, W. A. Visser 't Hooft – mer enn noen annen den som «skapte den økumeniske bevegelse og bestemte dens karakter».

Nødvendigheten av å virke for gjenforeningen av Kristi splittede kirke sto fra første stund klart for Oldham. «Enheten blant dem som er døpt i Kristi navn,» skriver han i sin bok om verden og evangeliet, «må få et mer fullkomment ytre uttrykk enn våre nåværende denominasjoner. Det er vår plikt å unngå det som skaper strid og splittelse, og å konsentrere oss om alt som styrker den gjensidige forståelse mellom dem som av hjertet elsker Herren Jesus.»

En av de oppgaver Edinburgh-konferansen hadde tildelt sitt «fortsettelsesutvalg», var – gjennom rådslagninger med misjonsselskaper og misjonsstyrer verden over – å arbeide for opprettelsen av «a permanent international missionary committee». Et slikt organ ble skapt

i 1921 gjennom Det internasjonale misjonsråd, sammensatt av interkonfesjonelle misjonsråd i de forskjellige land og områder. Strategen og organisatoren bak disse bestrebelser var igjen Oldham. Dersom verdens nasjoner har funnet det riktig og viktig å grunnlegge et Folkenes Forbund, heter det i hans redegjørelse i *International Review of Missions* om det nye samarbeidstiltak, må de kristne misjoner komme sammen for å rådføre seg med hverandre om *sine* felles oppgaver.

Denne uttalelse er karakteristisk. Verden er blitt én, hevdet Oldham. Ikke noe folk kan lenger leve atskilt fra andre. Isolasjonens tid er for alltid forbi. Vestens skjebne er uløselig knyttet til Asias og Afrikas, de kontinenter hvor to tredjedeler av menneskeslekten har sitt hjem, og som vil komme til å spille en avgjørende rolle i verdenshistorien. Det er nødvendig at Kirken møter den nye situasjon som en enig og dermed sterk kirke. Men forøvrig er «enheten» et anliggende som, sentralt og avgjørende, angår kirken qua kirke, – kirken er pr. definisjon *økumenisk* kirke. Hvor stort Oldham så på denne sak, fremgår kanskje tydeligst av det utrykte dokument «International Missionary Organization» (1920). På grunn av forholdene må vi foreløpig nøye oss med en organisasjon av mer beskjeden karakter, heter det her. Men målet det må arbeides mot, er «a world league of Churches». Det skulle ta nesten tredivye år før en slik organisasjon ble skapt (Kirkenes Verdensråd, Amsterdam 1948), og over førti år før den syntese av kirke og misjon det her var slått til lyd for, ble gjennomført (integrasjonen av Kirkenes Verdensråd og Det internasjonale misjonsråd, New Delhi 1961).

Som kjent hadde de to økumeniske bevegelser – «Life and Work» og «Faith and Order» – som senere i fellesskap dannet Kirkenes Verdensråd, sin inspirasjon i verdensmisjonsmøtet i Edinburgh i 1910. Når vi tenker på at Oldham *var* dette møte, forstår vi også hvilken enorm gjeld arbeidet for kirkens enhet står i til ham. Og allikevel var Edinburgh-konferansen bare innledningen til hans økumeniske engasjement. Det er ikke mulig å gå nærmere inn på dette her. W. R. Hogg har i sin bok om Det internasjonale misjonsråd, med den betegnende tittel «Ecumenical Foundations», tegnet et levende bilde av denne side ved hans virksomhet. Bare ett trekk skal nevnes, nemlig Oldhams forberedelse av den viktige konferanse i Oxford i 1937 – i regi av «Life and Work» – om «Kirke, samfunn og stat», et arbeid som med rette er blitt beskrevet som «a monument of ecumenical preparation».

IV

Som misjonstenker og misjonsleder ble Oldham også *sosialetiker*. Ja, i den grad kom sosiale og etiske spørsmål, og den kristne tros bidrag til løsningen av disse til å engasjere ham at han fant det riktig – kort tid etter konferansen i Oxford i 1937 – å slutte som sekretær i Det internasjonale misjonsråd for å kunne vie seg helt for hva vi idag kaller «samfunnsdiakonien».

Når vi sier at Oldham *ble* sosialetiker, er dette riktig bare i den betydning – som vi nettopp antydte – at han mer og mer kom til å *konsentrere* seg om sosialetikken. Som dimensjon i hans misjonstenkning og misjonsgjerning hadde sosialetikken vært der fra første stund. Som kristne må vi vise, hevdet han, at Kristus er Herre ikke bare i våre personlige relasjoner med enkeltmennesker, men også i de mange forhold der vi sammen med andre har ansvar for at livet leves slik det ifølge Kristi lære bør leves, – i industri, handel, politikk og mellomfolkelige anliggender. Kristendommen må ikke stenge seg ute fra det virkelige liv, men må tvert imot ha intim kontakt med de store spørsmål som nærmest og dypest berører menneskeslektens liv.

Disse synsmåter anvendte Oldham – bevisst og energisk – på den vesterlandske kolonipolitikk i Asia og Afrika. Det er i virkeligheten evangeliets troverdighet det gjelder:

«Hvordan er den Gud vi som kristne tror på? Er han en Gud som elsker rettferdighet og hater urettferdighet, som sørger for de svake, og som bare ønsker det beste for sine skapninger? Er dette vår tro, er det fåfengt å forkynne den med munnen, mens vi forneker den i handling. Vår moralske følelse protesterer mot tanken om å sende misjonærer for å forkynne et kjærlighetens evangelium, samtidig som vi i stillhet driver en politikk som er den absolutte motsetning til dette evangelium.»

Det kristne budskap må presenteres på en slik måte at det blir relevant i den aktuelle situasjon menneskene står i. Ut fra denne overbevisning ble det en nødvendighet for Oldham å beskjeftige seg bl.a. med raseproblemet (som hans best kjente og vel også betydeligste bok behandler), men også de spørsmål det moderne samfunn reiser, – og vel å merke: hele veien som legitime deler av ett og samme *misjonsoppdrag*. Den «utvidede» misjonsforståelse vi opererer med idag, og som vi forestiller oss at *vi* har æren av, finnes fullt utformet allerede hos Oldham bl.a. i hans bok «Christianity and the Race Problem», med dens understreking av at evangeliet ikke bare er bestemt for hvert eneste menneske, men at det også har å gjøre med hele

mennesket, eller som det også sies: at det ikke bare er nye kontinenter som skal vinnes, men også de nye verdener som vitenskap og teknikk, industrielle systemer og internasjonale relasjoner stiller oss overfor. Ingen del av den verden Gud har skapt, kan være kirken fremmed, dersom den er seg bevisst hvilken rikdom det budskap den er betrodd, innebærer.

Også som sosialetiker ble Oldham banebrytende, – ideene om «the middle axioms» og «the responsible society» (for bare å nevne disse), som har stått så sentralt i den teologiske og kirkelige samfunnsdebatt i de par siste årtier, ble først utformet av ham.

I sine bestrebelsler på å sette den kristne tro i relasjon til den nye situasjon i ånds- og samfunnslivet i Vesten (og i verden i det hele), minner Oldham om sin samtidige Karl Heim, – som han født i 1874, og som han en universell ånd. Men mens teologen Heim, som forøvrig også var misjonsmann, så det som sin oppgave å ta opp en dialog med naturvitenskapene, ble det – som vi har sett – de sosiale og politiske spørsmål legmannen Oldham ble opptatt av. Kirken står i stor gjeld til dem begge, – kirken, og først og fremst den *misjonerende* kirke.